

Vladimir Rem

VERA ERL I VINKOVAČKA KNJIŽNICA

Kada je riječ o Veri (Vuković) Erl, riječ je u prvom redu i prije svega o Vinkovcima, o kulturnom životu te Bognerove *prijestolnice Šokadije*. Jer, s događanjima u vinkovačkoj kulturi u rasponu od kraja 50-ih do sredine 70-ih godina prošloga stoljeća najuže je vezano djelovanje Vere (Vuković) Erl, isprva bibliotekarke, a potom (od 1966. do 1975.) čelne osobe Narodne knjižnice i čitaonice u Vinkovcima.

Upoznao sam Veru upravo te 1966. godine, ujesen, dakle godinu dana prije moga doseljenja u Vinkovce, u kojima ću s protokom vremena omeđenog razdobljem 1967. – 1992. naći svoj drugi duhovni zavičaj. Vinkovcima, tome drevnom bosutskom ljepotanu, već pomalo smežuranom pod teretom prohujalih stoljeća s jedne, a nabujalom suvremenom urbanom šokačkom središtu s druge strane, počeo sam se diviti već od prvog dolaska u tu nekadašnju, kako bi rekao Joza Ivakić, *graničarsku varoš u kojoj se skupilo sve ono što karakterizira Slavoniju i Slavonca*. A taj moj prvi posjet Vinkovcima zbio se one već daleke 1957. kada sam nazočio promociji zbirke pjesama *Utaman* Miroslava S. Mađera (s kojim me vežu zajednički književni počeci).

Zaokupljen sam bio tim gradom ne samo zbog njegovih književnih velikana, Josipa i Ivana Kozarca, nego i zbog literarnog fenomena Vinkovaca uopće, tog još uvijek nedovoljno istraženog fenomena na relaciji Reljković – Mađer ili, bolje rečeno, na relaciji dva Reljkovića i dva Mađera. A prisjećam se i danas odbjeglih mojih studentskih godina kada sam, u mnogim prilikama do kasno u noć upravo s Mađerom, slušao kazivanja Vladimira Kovačića. Ustvari, bila su to prava predavanja, ti nostalgичni monolozi Kovačićevi, o gradu koji se – kako bi on govorio – poput nasukane lađe priljubio uz Bosut.

Tom, dakle, intimnom zavičajnom uporištu i ishodištu Drenovčanke Vere, tome gradu koji me nikad ne ostavlja ravnodušnim, posvetio sam mnoge svoje stranice, a i danas

uvijek rado dolazim u to Verino okrilje vinkovačkih veduta, privijajući se, da tako kažem, uz njihove barokne korijene, uz sjetni Kopićev bosutski krajolik. Tako sam doživio Vinkovce pred više od pola stoljeća, a dobro se sjećam i tih rujanskih dana 1966. Bila je to godina kada su se održavale prve *Vinkovačke jeseni*, a mene je Diko Švagelj pozvao da sudjelujem na simpoziju *Doprinos Slavonije hrvatskoj književnosti*, koji je bio organiziran u povodu 100. obljetnice JAZU-a, te 200. obljetnice srednjeg školstva, odnosno Gimnazije u Vinkovcima. Govorio sam o ulozi obitelji Brlić u hrvatskoj kulturi, a skupu je tada predsjedao dr. Ljudevit Jonke, koji je meni, kao i Mađeru i Jelčiću (koji su također bili sudionici ovoga simpozija), bio profesor na fakultetu.

Nas trojica smo zajedno nazočili otvorenju izložbe o životu i djelu Josipa Kozarca u vinkovačkoj knjižnici, i tom prilikom upoznao sam Veru, koja je bila organizator ove izložbe u povodu 60. obljetnice smrti velikog pisca, jednog od najprepoznatljivijih književnih simbola Vinkovaca. Poslije književnog mitinga koji je bio upriličen na improviziranoj pozornici ispred Gradskog muzeja, a na kojemu smo, uz Dobrišu Cesarića i Gustava Krkleca, svoje stihove čitali Tomičić, Mađer i ja, Vera nas je pozvala na čašicu pića i razgovora, pa smo tako proslavili i njezino imenovanje direktoricom Narodne knjižnice i čitaonice u Vinkovcima.

Otada, a napose nakon mog izbora za direktora vinkovačkog kazališta, druženje s Verom postalo je gotovo svakodnevno. U početku smo se obvezno susretali na sastancima tzv. Koordinacije rada kulturnih ustanova, a potom dolazi do višeslojne suradnje.

To desetljeće, koje ću ovom prigodom uvjetno nazvati Verinim razdobljem u povijesti vinkovačke knjižnice, karakteristično je po nizu novih oblika kulturnog života u gradu na Bosutu. Osim već spomenutih *Vinkovačkih jeseni*, koje će se od lokalne priredbe inspirirane nastojanjem da se otkriva i njeguje zavičajni folklor, s vremenom razviti u manifestaciju tradicijske kulture regionalnih, pa i nacionalnih razmjera, dva ključna događaja u tome razdoblju su: osnivanje Galerije likovnih umjetnosti (1966.) i Centra za znanstveni rad (1969.).

Za Knjižnicu to je razdoblje značajno po veoma intenzivnim nastojanjima u sferi kulturnih komunikacija. Formiran je Dječji odjel Knjižnice, u okviru kojega se ustanovljuje kao stalna priredba Pionirski petak (gostuju: Gustav Krklec, Stjepan Jakševac, Ratko Zvrko, France Bevk, Mira Alečković, Mladen Kušec, Anđelka Martić, Dragutin Horkić, Zvonimir Balog). Zatim se osniva Klub čitalaca, pa Diskoteka (za

ljubitelje ozbiljne glazbe), a uz čitaonicu klasičnog tipa s dnevnim tiskom i časopisima, otvara se Studijska čitaonica. Posebna pažnja posvećuje se književnim večerima i predavanjima, a tu bih istaknuo činjenicu da se naročito vodilo računa o predstavljanju novih knjiga domaćih autora: Švagelja, Mađera, Tomičića, Grigića, Mesingera, Šnajdera. Upriličuju se i izložbe o zavičajnim piscima (Matija Antun Reljković, Josip Kosor, Joza Ivakić, Slavko Mađer, Vladimir Kovačić), koje priređuju domaći kulturni akteri D. Švagelj, B. Mesinger i, kao gost, D. Jelčić. I pored Galerije, koja je započela s radom na početku ovoga razdoblja, Knjižnica se u to vrijeme pojavljuje i kao povremeni likovni salon. Tu bih posebno izdvojio dvije skupne izložbe: jednu s radovima trojice najistaknutijih suvremenih vinkovačkih slikara: Antuna Babića, Bože Kopicća i Joze Matakovića, izložbu za koju bi se moglo reći da je bila vinkovački lokalni likovni bijenale, i drugu na kojoj su bili izloženi radovi četiriju Vinkovčanki: Zlate Krmpotić, Đurđe Zaluški-Haramija, Katarine Michieli-Zanić i Nade Pivac.

Ove podatke dopunit ćemo dvjema velikim izložbama o dvadeset pet, odnosno trideset godina lokalne izdavačke djelatnosti, s katalozima u kojima je prikazano vinkovačko izdavaštvo poslije Drugoga svjetskog rata. Ovdje se ne može izostaviti ni Izložba rukopisa i rariteta (otkupljeni rukopisi Josipa Kozarca i drugih zavičajnih pisaca).

Ovo razdoblje aktivnosti Narodne knjižnice i čitaonice u Vinkovcima odlikuje se, dakle, organizacijom raznovrsnih obrazovnih i inih djelotvornih oblika, što je ujedno diktiralo i nabavnu politiku, tj. obnovu i proširenje knjižnog fonda. Tako su u to vrijeme npr. glavninu korisnika fonda čitaonice činili, pored učenika, upravo građani raznih uzrasta i profila. Predavanja o piscima ili pisci *uživo* nerijetko su bili poticaj za čitanje knjiga. Posebno mi je ostao u pamćenju slučaj s Mirkom Jirsakom. Kada je njegova lirska novela *Bežika* objavljena u osječkoj *Reviji*, Vera je na moj prijedlog pozvala toga književnika, već poznatog Vinkovčanima po pjesmama koje je čitao u više navrata, da u okviru Mjeseca knjige (1971.) nastupi s ovom svojom prozom na priredbi u Knjižnici. Dvorana je, sjećam se, bila prepuna.

Velika zasluga za organizaciju svih ovih sadržaja pripada dakako Veri, koja se zaista entuzijastički zalagala za širenje kulture pisane riječi u Vinkovcima.